

NEOLOGISMOJ

Le ĉeĥoslovaka revuo „*Esperantista*” en siaj numeroj de 26.10. kaj 21.11. 1949 enhavas la tre interesan tekston de la prelego de Karolo Piĉ pri „*Esperantaj neologismoj*”, farita en la somera kolegio de Esperanto en *Doksy* en Julio 1949.

La aŭtoro montras en trafa maniero ke Zamenhof kaj aliaj enkondukadis multajn neologismojn, sed singarde kaj laŭ la bezonoj. Neologisma problemo ne ekzistis. Ĝi aperis kaj sufiĉe skuis la esperantan mondon kiam la budapeŝta skolo kaŭzis neologisman lavangon! Cetere li montras, ke pluraj el ĉi tiuj budapeŝtaj neologismoj estas fakte arkaismoj, kaj ke la argumentoj per kiuj oni defendis ĉi tiujn neologismojn, por multaj el ili havas nenian forton.

La artikolo avertas nin ke ni estu treege singardaj kaj ne facilanime alprenu „internaciajn” vortojn kiel neologismojn, ĉar ofte la internacieco pli estas ŝajno (en la okuloj de ni, okcidentanoj), ol realo, kaj ju pli nia lingvo trovos akcepton kaj universaliĝos, des pli oni ŝatos ne tiajn kvazaŭinternaciajn vortojn, sed malfalsajn esperantajn formojn, aŭtonome kreitajn el ordinaraĵoj kaj afiksoj.

Mi esperas ke iu internacia gazeto represos la tutan artikolon.

La unua numero menciita enhavas ankoraŭ multajn interesajn informojn. Sur paĝo 63 ŝokis min „interesantoj” kie oni devus diri „interesitoj” aŭ „interesiĝantoj” aŭ ion similan.

Interesan artikolon pri neologismoj publikigis ankaŭ Mason Stuttard en *Esperanto* N-ro 530, decembro 1949, paĝo 182, kiu ankaŭ insiste avertas kontraŭ neprirespondebla kaj senpripensa „esperantigo” de nacilingvaj fakaj terminoj. Li citas jenan belan specimenon: *la latekson oni tapas en kupojn kaj poste rulpremas en ŝitojn por la latekson oni fluigas en pelvojn kaj poste rulpreme lamenigas*. Plej ofte novbakitaj esperantistoj pekas tiamaniere, sed ne nur ili: eĉ spertaj esperantistoj, eĉ konataj redaktoroj de niaj plej bonaj esperantaj gazetoj kelkfoje kulpas pro tiaj pekoj.

Mi volas uzi ĉi tiun okazon por fari konfeson kaj starigi problemon. Antaŭ ne longe mi korektis por Prof-o Burgers (Delft) esperantan resumon. Li uzis la vorton *propagi* (parolante pri ondo), kaj mi lasis tiun vorton kiu troviĝas en kelkaj vortaroj, sed ne en Plena Vortaro, ekzemple.

Laŭ ĉi tiu vortaro *disvastigi* esprimu la koncernan nocion. En kelkaj kazoj ĉi tiu esprimo ŝajnas sufiĉe taŭga; en aliaj, tamen, ĝi nepre ne taŭgas. Mi preferus: *pluenigi*, eventuale *plukurigi*. Tamen en la resumo de Prof-o Burgers mi lasis la vorton *propagi* unupartite ĉar mi ne volis uzi ĉi tiun resumon kiel eksperimentejon por la terminoj de mi preferataj, kaj aliparte ĉar por neesperantistoj la vorto *propagi* estas pli facile komprenebla ol *pluenigi* aŭ *plukurigi*. Kion opinias pri la fakuloj?

W. P. R.

PROponoj POR KEMIA NOMENKLATURO ESPERANTA

Sub ĉi tiu titolo en *Scienca Revuo*, 1949, Vol. 1, N-ro 3, p. 111, la Redaktoro recenzis du tre eksperimentajn proponojn, kiuj celas konstrui por Esperanto novajn sistemojn de nomenklaturado, aliajn ol ni nun uzas kaj tute malsimilajn al tiuj, internacie uzataj en la naciaj lingvoj. Mi volas antaŭmeti tre fortan pledon, ke oni ne uzu Esperanton, kiel eksperimentejon por novaj sistemoj de nomenklaturado. Se oni opinias, ke la propra sistemo estas sufiĉe supera al la nun uzata, oni prezentu ĝin al la mondo por uzado en ĉiuj lingvoj, pere de la grandaj vaste legataj kemiaj ĵurnaloj, aŭ rekte al la Internacia Unuiĝo de Kemio.

Proponante ilin por uzado unue en Esperanto, oni faras malbonservon al nia movado. Nia ŝanco de akceptiĝo en sciencajn rondojn dependas grandparte de tio, ke ni povas montri sciencan tekston en Esperanto, kaj sciencisto, ne lerninte Esperanton, konstatas plej ofte (kaj tio lin multe surprizas kaj impresas), ke li povas ĝin plejparte kompreni. Se ni uzus bizaran neinternacian nomenklaturon, tio ne plu validus. Esperanto ankoraŭ ne estas tiel forta, ke ni povas konduki aliajn lingvojn al pli bona nomenklaturado; ni estu pli humilaj, akceptante la decidojn de la grandaj internaciaj instancoj kaj adaptante ilin al nia lingvo.

Se iaj reformoj estas necesaj, ilin proponu nur homoj, kiuj ĝisfunde konas nian lingvon kaj ĝian spiriton, kaj jam zorge studis la proponojn jam faritajn kaj vortojn efektive uzatajn por kemiaj nocioj en Esperanto. Ĉi tio apenaŭ estas vera pri la verkintoj de la aluditaj nomenklaturadoj. Mi donu nur unu ekzemplon: jam espriminte preferon por metalnomoj sen -um-, Dellian proponas la nomon „bariumo”, kvankam preskaŭ senescepte ĉiuj Esperantaj vortaroj donas la formon „bario” — oni povas nur konkludi, ke li ne sciis kaj ne kontrolis, ke la ĝenerale uzata nomo por ĉi tiu metalo estas „bario”.

D. R. Duncan (Anglujo)

546/547 : 001.4

ANKORAŬ PRI KEMIA NOMENKLATURO

S-ro M. Z i k m u n d, kies proponojn por kemia nomenklaturado mi recenzis en Sc. R. 1 111-2, sendis al mi pri la sama temo detalan artikolon kiu plenigus tri tutajn paĝojn de Sc. R. Li komprenu ke mi ne povas dediĉi en ĉi tiu gazeto, kiu ja ne estas kemia faka gazeto, tiom da spaco al ĉi tiu afero kiu havas tiel malmulte da perspektivo. Mi menciis nur ke li proponas jenan ŝanĝon de la originala propono: La nomojn *natriaka klorakhidrido*, *plumboka sulfokhidrido*, *klorakhidrida acido*, ktp. anstataŭu *natriaka klorakido*, *plumboka sulfokido*, *klorakida acido*, ktp. Sendube tio prezentas plibonigon. Ĉe la fino

de la artikolo s-ro Zikmund aldonas mallongan literaturliston, en kiu li i.a. mencias la artikolon de la oficiala internacia komisiono por neorganiko-kemia nomenklaturado en J. Am.Ch.Soc. **63** (1941) 889, kiu rekomendas ne plu uzi la sufiksojn *-oz-* kaj *-ik-* por montri valencecojn, sed indiki ĉi tiujn, kie necese, per romaj ciferoj inter krampoj post la simbolo aŭ nomo de la elemento. Tiun rekomendon s-ro Z. ne mencias. Mi trovas, tamen, ĉi tiun manieron pli eleganta, ol la devigan uzon de valencecindikaj sufiksoj. La demando leviĝas tamen: kiel ni prononcu tiajn nomojn en Esperanto? Ekzemple, kion ni diru estonte por tio, kion ni kutimas nomi: ferika klorido, ferikklorida solvaĵo? Ĉu: fera tri (trej) klorido, fera triklorido, fero-tri(trej)-klorido, klorido de fero tri (trej), fer(o)tri(trej)klorida solvaĵo.....?

Ĉi tie mi rimarkigu ke s-roj *Støp-Bowitz* kaj *Duncan* kritikis mian sugeston diri „trej” anstataŭ tri por 3 en kemiaj nomoj. S-ro St.-B. proponas ke ni eventuale uzu alian fakan prefikson anstataŭ la internacian *tri*. Tiun proponon, tamen, mi opinias neniel akceptebla. Aliparte ni ja scias, ke en la germana lingvo en kiu 2 nomiĝas „zwei” (cvaj), oni ofte telefone ktp. diras „zwo” (cvo) por eviti intermikson kun „drei” (draj) (=3). Tute simile en Nederlando oni diras „zeven” (zöven) por 7, anstataŭ la oficialan „zeven”, kiu tro similas al „negen” (=9). Kial ni ne faru simile en Esperanto en cirkonstancoj kie tio prezentus avantaĝojn?

Mi petis informojn pri naciaj lingvoj kiuj havas similajn malfacilaĵojn, sed ankoraŭ mi ne aŭdis pri lingvoj en kiuj unu aŭ pluraj numeraloj estas identa(j) kun nombroindika prefikso kemia, kaj kiel la tiulingvaj kemiistoj solvis la malfacilaĵon. Ĉu iu povos informi min?

En privata letero d-ro *Duncan* skribis al mi pri la proponoj de s-ro *Zikmund* i.a. jenon: „Kiel sistemo de nomenklaturado, la sistemo de *Zikmund* havas allogajn ecojn, sed estas nenia ŝanco, nenia ebleco, ke la naciaj lingvoj akceptos ĝin, kaj estus tragedio, se Esperanto akceptus kaj uzus tute alian sistemon, ol la naciaj lingvoj.” Mi plene subskribas tion.

Mi menciu ankoraŭ ke la Internacia Kemia Unio kiu kongresis la pasintan someron en Amsterdamo, decidis ke la elementoj Be, W, kaj Nb havu de nun internacie nur unu nomon: Be = berilio (ne plu ankaŭ glucinio); W = volframo (ne plu ankaŭ tun(g)steno); Nb = Niob(i)o(?) (ne plu ankaŭ kolumbi(um)o).¹⁾ Evidente la elementoj N, Na, kaj K ankoraŭ restos plurnomaj.

Fine s-ro *Dellian* sendis sufiĉe longan respondon al la demandoj stariĝitaj en la artikolo de s-ro *Jervis* (Sc. R. 174). Mi menciu nur ke li proponas tute forlasi la nomojn kun „fur-” kaj „furfur-”, kaj diri „oksolo” anstataŭ „furano” (vidu Sc.R. 115), kiu nomo estus laŭ la reguloj de la nuna nomenklaturado de la heterocikloj kvinmembraj.

W. P. R.

¹⁾ Vidu: *Chemical and Engineering News* (Am.Ch.Soc.) 27 2996 (17-10-1949).